

Verval van de partijcratie

Met veel gevoel voor theater is de opkomst bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten van 3 maart 'dramatisch laag' genoemd: iets meer dan 45 procent. De provincies kunnen zich niet meer baseren op het mandaat van een meerderheid van de kiezers.

En zoals je mag verwachten, werden er in hoog tempo geneesmiddelen aangereikt voor deze kwaal: herinvoering van de opkomstplicht, meer bevoegdheden voor de provincie en een duidelijker en begrijpelijker politiek in de provincie.

Ik durf een voorspelling aan: de middelen zullen niet worden gebruikt, er zal op dat gebied weinig veranderen. En als er iets verandert in de positie van de provincies dan nog zal de opkomst niet toenemen.

Integendeel: alles wijst er op dat de opkomst nog verder zal teruglopen; als de oudjes die nu nog de gang naar de stembus maken er niet meer zijn zal de opkomst voor de provinciale verkiezingen nog veel verder teruglopen. Een opkomstpercentage van twintig procent zal mij niet verbazen. En met de andere verkiezingen (voor de Tweede Kamer en voor de gemeenteraden) zal het niet veel anders zijn. De dalende tendens zal onomkeerbaar blijken.

Nog jarenlang kunnen we dus dramatische commentaren verwachten. Maar daar moeten we niet te zwaar aan tillen. Absenteïsme op verkiezingsdag betekent niet dat de afwezige kiezers geen invloed meer hebben. Dat hebben ze wel: via allerlei maatschappelijke organisaties, via tal van publieke acties, via de publiciteit, via de rechtszaal. Dat mensen op de verkiezingsdag thuisblijven alleen maar omdat ze tevreden zijn, lijkt mij overigens een beetje onzin. Wie tevreden is heeft een helder oordeel en dat is nu precies wat niet het geval is: de thuisblijvers zijn opgehouden er nog iets van te begrijpen. Ze weten niet op wie ze moeten stemmen en ze weten niet over welke belangrijke onderwerpen de gekozenen beslissen.

Het lijkt mij heel goed mogelijk dat we over een tijdje tot het inzicht komen dat hoge opkomst bij de verkiezingen een enigszins uitzonderlijke situatie was die zich voordeed tussen de Eerste Wereldoorlog en het einde van de Koude Oorlog. Kortom in de tijd waarin maatschappelijke vraagstukken zich lieten reduceren tot one liners die door een niet al te kritisch publiek gemakkelijk werden geconsumeerd (vrouwenkiesrecht, 8-urige werkdag, weg met het kapitaal, voor het Plan kameraad). Grote toogdagen en optochten, vliegende vaandels en strijdlieden, grote onkwetsbare voormannen en -vrouwen, strijdvastig voetvolk met de verwachting dat vlak achter de horizon de betere toekomst lag te wachten.

Misschien doet deze opsomming wat cynisch aan. Dat zou mij spijten - want zo bedoel ik het niet. Wat ik wil duidelijk maken is dat de hoge opkomst waarschijnlijk rechtstreeks verbonden was met de door alle politieke partijen nagestreefde 'socialisatie van het individu'. Pas in het laatste kwart van onze eeuw is daar een eind aangekomen: ongeveer op het moment dat ook de kleine verdiener een auto en een eigen huis kon betalen, het moment ook waarop sociaal-democraten het gênant vonden op het partijcongres de Internationale te zingen en de teksten dan ook vergeten waren. Met de confessionele partijorganisaties ging het precies hetzelfde en zelfs met liberalen van verschillende snit ging het ook ongeveer zo.

Kernbegrip voor dit alles: individualisering. De burger is als kiezer niet meer primair een trouwe volgeling maar maakt zelf uit of hij gaat stemmen en zo ja waarop. En de tegenhanger van dit alles is het verval van de traditionele partijen die meer en meer gaan leunen op overheidssubsidie (waarover zij zelf beslissen...).

Verval van de democratie? Nee, slechts verval van de partijcratie.

En alle vormen van directe democratie waar D66 voor staat zijn een passend antwoord op die ontwikkeling. ♦

door Jan Vis

Dr. J.J. Vis is lid van de Raad van State en oud-hoogleraar staatsrecht.